

РЕЦЕНЗІЯ

**кандидата юридичних наук, доцента Дьоменко Сергія Васильовича
на дисертацію Коротюка Михайла Геннадійовича на тему:
«Кримінально-правова охорона адвокатської діяльності в Україні»,
подану на здобуття ступеня доктора філософії
за спеціальністю 081«Право»**

Актуальність та обґрунтованість вибору теми дослідження, обумовлена, як важливою соціальною роллю інституту адвокатури у системі правового захисту прав та свобод людини і громадянина, так і цілою низкою сучасних проблем правозастосування у сфері кримінально-правової охорони адвокатської практики.

Розкриваючи ці питання слід звернути увагу на правові гарантії забезпечення прав та свобод людини та громадянина, від яких похідним є різноманітні правові інститути, зокрема і інститут адвокатури, сформований для надання правничої допомоги, адже право на отримання професійного правового захисту закріплено конституційно-правовими положеннями. В свою чергу, належне існування адвокатської практики базується на цільній системі правових приписів, одно із ключових позицій у якої, у силу забезпечувального характеру, займають норми кримінально-правової охорони адвокатської діяльності. Так, розділ XVIII Особливої частини Кримінального кодексу України, складається із кримінально-правових норм, головною метою існування яких є забезпечення належного функціонування правосуддя через встановлення охорони конституційного права на захист, а також охорони встановленого законодавством порядку втілення у життя такого права в межах здійснення правосуддя. При цьому, адвокатська практика стає об'єктом кримінально-правової охорони, бо за своєю природою відноситься до окремої соціальної цінності, наділеною іманентними, притаманними лише їй

специфічними ознаками. Відповідно до цього перед кримінально-правовою доктриною стоїть комплекс, ще не вирішених на сьогодні питань щодо розкриття особливостей адвокатської діяльності як об'єкту кримінально-правової охорони; висвітлення специфічних рис механізму заподіяння шкоди адвокатській практиці; аналіз існуючих недоліків й прогалини у діючій системі кримінально-правових норм тощо. Слід також підкреслити низький рівень практичного втілення охорони діяльності адвокатів, маючий вираз у поширені проблематиці у кваліфікації посягань на права адвокатів та їх клієнтів. Подекуди такий стан правоохоронної практики обумовлений відсутністю у кримінально-правовій доктрині комплексних розвідок зазначених питань. Загалом, характеризуючи доктринальні доробки у сфері охорони правосуддя важливо відзначити фрагментарність основних праці з цього приводу, які у своїй більшості зосереджені на окремих аспектах кримінальної відповідальності за злочини у сфері правосуддя.

З врахуванням наведеного необхідно підкреслити наявність злободенності обраної дисертантом теми дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами. Тематика дисертаційної праці М.Г. Коротюка у своєму підґрунті базується на положеннях Національної стратегії у сфері прав людини (затвердженої Указом Президента України від 24 березня 2021 р. № 119/2021), Стратегії розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021–2023 рр. (затвердженої Указом Президента України від 11 червня 2021 р. № 231/2021) та виконана в рамках науково-дослідної роботи Класичного приватного університету «Розвиток системи кримінальної юстиції, правоохоронної та правозахисної діяльності в Україні у воєнний та повоєнний періоди» (державний реєстраційний номер 0123U102119).

Таким чином, дослідження М.Г. Коротюка має безпосередній зв'язок із головним напрямом еволюції правової науки та кримінально-правовою доктриною зокрема, що доводить актуальність та своєчасність її проведення.

Повнота викладу основних результатів дисертаційної роботи в наукових публікаціях здобувача.

Основні наукові здобутки своєї праці дисертант оприлюднив у п'яти наукових статтях, які опубліковано у фахових виданнях України, віднесених до категорії "Б" Переліку наукових фахових видань МОН України з юридичних наук, та чотирьох тезах доповідей.

Аналіз змісту цих праць та співставлення його із основними висновками зробленими за результатами наукового пошуку, проведеного дисертантом підтверджує достатню повноту відображення в них основних результатів розвідки.

Так, основні здобутки відносно питань теоретико-методологічних засад кримінально-правової охорони адвокатської діяльності були опубліковані у двох статтях: Коротюк М. Г. «До питання про нормативне визначення адвокатської діяльності»; Коротюк М. Г. «Особливості суспільно небезпечного впливу на адвоката, адвокатське бюро, адвокатське об'єднання при вчиненні кримінальних правопорушень, які посягають на адвокатську діяльність як охоронювану законом соціальну цінність».

Результати кримінально-правового аналізу складів кримінальних правопорушень, що посягають на адвокатську діяльність знайшли власне відображення у таких публікаціях, як: Коротюк М. Г. «Особливості визначення ознак адвоката як потерпілого у складах кримінальних правопорушень, що посягають на адвокатську діяльність»; Коротюк М. Г. «Службова особа як спеціальний суб'єкт кримінальних правопорушень, що посягають на адвокатську діяльність».

Проблематика розмежувальної діяльності кримінальних правопорушень, що посягають на адвокатську діяльність із суміжними правопорушеннями висвітлена у статті Коротюк М. Г. «Основні питання розмежування кримінальних правопорушень, що посягають на адвокатську діяльність, від інших кримінальних правопорушень».

Крім того, наукові результати та основні положення дослідження були апробовані на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях: «Інноваційні наукові дослідження: теорія, методологія, практика» (м. Київ, 28–29 лютого 2024 р.); «Війна в Україні: зроблені висновки та незасвоєні уроки» (м. Львів, 22–23 лютого 2024 р.); «Scientific method: reality and future trends of researching» (Zagreb, Republic of Croatia, March 8, 2024); «Цифрове наукове суспільство: соціально-економічні, правові та міжнародні аспекти» (м. Рівне, 05 квітня 2024 р.).

Оцінка наукового рівня дисертації і апробація її результатів.

З'ясовуючи науковий рівень дисертаційної праці М.Г. Коротюка, слід підкреслити, що всі надані у роботі висновки, рекомендації та пропозиції мають належну ступень обґрунтованості, корелюються із заявленою темою та відповідають поставленим завданням.

Слід зазначити про те, що праця має власну, оригінальну побудову, яка дозволила автору розкрити у повному обсязі поставлену мету та в цілому виконати визначені наукові завдання. Характерною особливістю цієї роботи є логічний взаємозв'язок підрозділів, при цьому кожна попередня структурна одиниця системи обумовлює необхідність існування наступної. За допомогою такої побудови дослідження автору вдалося надати цілісну картину правового механізму кримінально-правової охорони адвокатської діяльності в Україні, і сформувати підґрунтя для основних висновків.

Загалом об'єкт, предмет та мета дослідження чітко визначені, а поставлені завдання надають можливість їх висвітлити.

Високий науковий рівень дисертації забезпечила, крім іншого, емпірична база дослідження, яка утворена за результатами узагальнення 11 вироків, винесених у період 2018–2022 рр. за ст. 374, 397, 398, 399 КК України; аналізу проведеного опитування 71 судді місцевих та апеляційних судів різних областей України (м. Київ, Волинська, Івано-Франківська, Одеська, Полтавська, Рівненська, Хмельницька, Черкаська, Чернівецька області), 849 прокурорів, які здійснюють процесуальне керівництво або підтримують

публічне обвинувачення в суді (в опитуванні взяли участь прокурори м. Києва, Запорізької, Сумської, Хмельницької, Волинської, Івано-Франківської, Чернівецької, Тернопільської, Донецької, Житомирської, Миколаївської та Львівської областей), 30 співробітників Національного антикорупційного бюро України, 10 співробітників Державного бюро розслідувань, які розслідують злочини у сфері правоохоронної діяльності та проти правосуддя, 78 адвокатів-практиків (м. Київ, Кіровоградська, Тернопільська, Полтавська області); аналітичними висновками статистичних показників діяльності Національної поліції України щодо зареєстрованої кількості злочинів, передбачених ст. 374, 397, 398, 399, 400 КК України за період 2001–2012 рр.; дослідженням звітів Національної асоціації адвокатів України про порушення прав адвокатів та гарантій адвокатської діяльності за період 2013–2023 рр.

В процесі проведення наукової розвідки автор вступає у наукову полеміку із іншими дослідниками. Аргументуючи власну позицію він використовує не тільки загальновізані наукові постулати та логіко-правові конструкти, а ще й власно отримані, емпіричним шляхом, знання про предмет дослідження.

Дослідження базується на аналізі достатньої кількості вітчизняних та зарубіжних літературних джерел, законодавчих та підзаконних нормативно-правових актів України (список використаної літератури дорівнює 159 позиціям).

Суттєвий вплив на результати роботи та її науковий рівень оказали вірно підібрані та вміло застосовані методи науково пізнання, а саме: метод системного аналізу уживаний для встановлення особливостей правового статусу адвоката, ознак адвокатської діяльності, а також криміноутворювальних ознак посягань на адвокатську діяльність і компонентів адвокатської діяльності як об'єкта кримінально-правової охорони (розділи 1, 2, 3); формально-логічний метод використаний для аналізу й тлумачення кримінально-правових норм та інших норм законодавства, а також змісту основних понять (розділ 2); метод аналогії дозволив розробити

пропозицій щодо кваліфікації окремих кримінальних правопорушень, які посягають на адвокатську діяльність (розділ 3); системно-структурний метод забезпечив розгляд адвоката як спеціального суб'єкта кримінальних правопорушень, ознак складів кримінальних правопорушень, які посягають на адвокатську діяльність, що можуть бути визначені не лише за кримінально-правовими нормами, а й за положеннями спеціального регулятивного законодавства (розділ 2); метод моделювання та соціологічні методи (розробка проєкту редакції нових кримінально-правових норм, анкетування, вивчення матеріалів судової практики тощо) відкрили можливість надання правової оцінки ефективності чинних кримінально-правових положень та формулювання пропозицій щодо їх удосконалення (розділ 2).

Підтверджує належний науковий рівень роботи М.Г. Коротюка представлені акти впровадження у практичну площину одержаних ним результатів (Додаток И, Додаток К).

Дисертаційна робота представлена державною мовою та має науковий стиль викладення матеріалу. Її оформлення відповідає науковому стандарту і зауважень не викликає.

Вивчення, як публікацій автора так і самої дисертації, дозволяє підтвердити високий науковий рівень проведеної дисертантом роботи, а також наявність обґрунтованості і наукової значущості зроблених в ній висновків та рекомендацій, а також їх практичної доцільності.

Наукова новизна одержаних результатів дослідження полягає у тому, що дисертація М.Г. Коротюка є однією з перших на сьогодні праць, у якій представлено комплексне дослідження кримінально-правової охорони адвокатської діяльності.

У результаті проведеного дослідження автором на захист винесено такі уперше розроблені положення, як то:

– встановлено межі та компоненти кримінально-правової охорони адвокатської діяльності, а саме: 1) межі кримінально-правової охорони адвокатської діяльності визначені лише тими конкретними різновидами

суспільно небезпечної поведінки людини, передбаченої кримінальним законом, що спричиняє виникнення негативних змін у компонентах об'єкта кримінально-правової охорони (потерпілих, правах, свободах та інтересах суб'єктів адвокатської діяльності, держави та ін., соціальних зв'язках, нематеріалізованих і матеріалізованих благах); 2) до компонентів кримінально-правової охорони адвокатської діяльності належать: а) потерпілі (адвокат; клієнт адвоката; інші фізичні або юридичні особи, які звернулися до адвоката; помічник адвоката; стажист адвоката; інша особа, яка перебуває у трудових відносинах з адвокатом; адвокатське бюро; адвокатське об'єднання; особа, стосовно якої припинено або зупинено право на заняття адвокатською діяльністю; держава; а також інші особи, прав та інтересів яких може стосуватися здійснення адвокатської діяльності); б) права, свободи та інтереси адвоката; інших фізичних або юридичних осіб; працівників адвоката; адвокатського бюро; адвокатського об'єднання; особи, стосовно якої припинено або зупинено право на заняття адвокатською діяльністю; держави; а також інших осіб, прав та інтересів яких може стосуватися здійснення адвокатської діяльності; в) соціальні зв'язки, що виникають між адвокатом та фізичними і юридичними особами, та/або державою, у межах яких задовольняються майнові та немайнові інтереси учасників правовідносин адвокатської діяльності, суспільні та державні інтереси; г) нематеріалізовані і матеріалізовані блага, до яких належать якісна професійна правнича допомога; майнові і немайнові інтереси адвоката й клієнта тощо;

– з'ясовано особливості механізму заподіяння шкоди кожному з компонентів адвокатської діяльності як об'єкта кримінально-правової охорони в разі вчинення суспільно небезпечних посягань на адвокатську діяльність, а саме шляхом впливу на адвоката, суб'єктів адвокатської діяльності та учасників відповідних груп правовідносин, що виникають у зв'язку зі здійсненням адвокатської діяльності чи зверненням до адвоката, а також інших осіб, на права, свободи та інтереси згаданих осіб; впливу на соціальні зв'язки; впливу на матеріалізовані і нематеріалізовані блага;

– встановлено коло діянь, що негативно впливають на діяльність адвокатів як об'єкт кримінально-правової охорони та спричиняють у них негативні зміни, зокрема, зміну або розрив соціальних зв'язків у межах правовідносин, що виникають між адвокатом і фізичними/юридичними особами та/або державою, у межах яких задовольняються майнові та немайнові інтереси учасників правовідносин адвокатської діяльності, суспільні й державні інтереси, а в деяких випадках – також інших правовідносин;

– запропоновано до адвокатської таємниці віднести відомості (інформацію), що містяться в проєктах документів адвоката, копії документів, особисте листування адвоката, що зберігається в паперовому та/або електронному вигляді, у тому числі в його комп'ютері, телефоні чи на будь-яких інших електронних носіях інформації;

– доведено суспільну небезпечність і доцільність криміналізації суспільно небезпечної поведінки щодо порушення адвокатської таємниці в межах окремої статті Кримінального кодексу України та розроблено її законодавчу модель.

Представлені положення заслуговують на підтримку, бо мають належний ступінь обґрунтованості та відповідають критерію достовірності, що походить із матеріалів праці.

Крім того наукову новизну дисертації формують удосконалені автором наукові та нормативні положення, серед яких слід виділити такі, як:

– тлумачення понять «право на захист», «адвокат», «адвокатська діяльність», «правнича допомога»;

– зміст поняття адвокатської таємниці як професійної таємниці адвоката, що заснована на загальному понятті таємниці й охоплює таке: 1) змістовий компонент: а) адвокатська таємниця включає інформацію, яка є цінною тому, що використовується для здійснення адвокатської діяльності на користь особи; б) відомості надаються особою адвокату чи стають відомими іншому правомочному суб'єкту тому, що особа, яка надає ці відомості, бажає й

потребує отримати правничу допомогу, а саме допомогу адвоката; в) до предмета адвокатської таємниці входять відомості, які надаються як клієнтом (чи особою, яка звернулася по допомогу) адвокату, так і адвокатом клієнту чи особі, яка звернулася по допомогу; точний (вичерпний) перелік цих відомостей не визначено; г) сукупність ознак адвокатської таємниці є правовою підставою для її виникнення (що зумовлено, передусім, зверненням до адвоката, адвокатського бюро, адвокатського об'єднання); г) ознаки адвокатської таємниці визначає правовий статус адвоката (лише звернення до особи, яка має статус адвоката, або до адвокатського бюро, об'єднання (що створено адвокатом) зумовлює виникнення ознак адвокатської таємниці); 2) режимний компонент: а) особливий правовий статус відомостей, які входять до предмета адвокатської таємниці; б) визначене коло правомочних суб'єктів, тобто осіб, які мають право доступу до таємниці й мають право використовувати відомості, які є предметом адвокатської таємниці; в) особливий порядок зберігання та використання інформації, яка становить предмет адвокатської таємниці. Особливістю цього різновиду таємниці є те, що адвокат має право використовувати надані йому відомості для забезпечення (захисту, представництва, надання іншої правничої допомоги) інтересів особи, яка до нього звернулася, але не може поширювати їх і надавати доступ до відомостей будь-яким третім особам (без згоди клієнта);

– підходи до кваліфікації суспільно небезпечних посягань на адвокатську діяльність, у тому числі спеціальним суб'єктом яких адвокат;

– практичні рекомендації щодо кваліфікації конкретних злочинних діянь, які посягають на адвокатську діяльність.

У дисертації дістали свого подальшого розвитку наукові погляди щодо розуміння об'єкта кримінального правопорушення як охоронюваної законом соціальної цінності, а також положення щодо особливостей функціонування механізму кримінально-правового регулювання як частини загального механізму правового регулювання тощо.

Практичне значення результатів дослідження.

Практичне значення отриманих результатів М.Г. Коротюка полягає в тому, що сформульовані положення, узагальнення, висновки й рекомендації можуть бути використані:

– у правотворчій діяльності – під час підготовки проєктів законів про внесення змін і доповнень до Кримінального кодексу України щодо вдосконалення кримінально-правових норм, які стосуються кримінальних правопорушень, що посягають на адвокатську діяльність;

– у правозастосовній діяльності – під час кримінально-правового оцінювання посягань на адвокатську діяльність органами досудового розслідування, прокуратури та суду;

– у навчальному процесі – під час викладання курсу кримінального права в закладах вищої освіти юридичного профілю, підготовки підручників, навчальних і методичних посібників, довідкових видань;

– у науково-дослідній діяльності – під час подальшого теоретичного дослідження проблем кримінально-правової охорони адвокатської діяльності.

Характеристика основних положень дисертаційної праці та її завершеності в цілому.

Дисертацію М.Г. Коротюка слід оцінити, як цілісну працю, яка має структуру і зміст направлені на повноцінне розкриття предмету дослідження. Структурна композиція роботи створена із врахуванням приписів МОН і має наступні елементи: анотація, перелік умовних позначень, вступу, трьох розділів, що містять дев'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел та дев'яти додатків. Загальний обсяг дисертації становить 232 сторінки, з яких основний текст – 178 сторінок, список використаних джерел – 18 сторінок, додатки – 22 сторінки.

Анотація дисертаційної праці повністю відповідає її змісту та у стислій формі відображає основні здобутки та головні ідеї відносно вдосконалення кримінально-правового механізму охорони адвокатської діяльності в Україні.

У **вступі** обґрунтовано актуальність та вибір теми дисертації, окреслена її мета, визначено об'єкт та предмет розвідки, поставлені завдання

дослідження. Окрім того вказаний зв'язок праці із науковими програмами, планами і темами. Наведені методи дослідження у розрізі підрозділів в яких вони застосовувалися. Розкрита наукова новизна отриманих в дисертації результатів та їх практичне значення.

Три основні частини дисертаційної праці містять комплексний аналіз теоретичних і практичних проблем, що виникають у процесі реалізації кримінально-правової охорони адвокатської діяльності в Україні.

У **першому розділі**, автор здійснив комплексну характеристику адвокатської діяльності та її складових як об'єкта кримінально-правової охорони; з'ясував підстави криміналізації посягань на адвокатську діяльність та їх соціальну зумовленість; розкрив механізм заподіяння шкоди в діяннях, що посягають на адвокатську діяльність.

Серед результатів розвідки слід відзначити вдале розкриття змісту поняття «адвокатська діяльність». Автор розглянув цю практику в у трьох аспектах: а) як різновид правничої допомоги; б) як правовідносини; в) як охоронювана законом соціальна цінність.

Визначаючи об'єкт кримінально-правової охорони адвокатської діяльності дисертант, підтримуючі концепцію об'єкту правопорушення у якості соціальної цінності, вказав на такі його компоненти: 1) потерпілі (до яких він зарахував: адвоката; клієнта адвоката; інших фізичних або юридичних осіб, які звернулися до адвоката; помічника адвоката; стажиста адвоката; іншу особу, яка перебуває в трудових відносинах з адвокатом; адвокатське бюро; адвокатське об'єднання; особу, стосовно якої припинено або зупинено право на заняття адвокатською діяльністю; державу; а також інших осіб, права та інтереси яких може стосуватися здійснення адвокатської діяльності); 2) права, свободи та інтереси адвоката; інших фізичних або юридичних осіб; працівників адвоката; адвокатського бюро; адвокатського об'єднання; особи, стосовно якої припинено або зупинено право на заняття адвокатською діяльністю; держави; а також інших осіб, прав та інтересів яких може стосуватися здійснення адвокатської діяльності; 3) соціальні зв'язки, що

виникають між адвокатом та фізичними і юридичними особами, та/або державою і засновуються на встановленому законодавством (належному) порядку здійснення адвокатської діяльності, реалізації професійних прав та обов'язків адвоката, здійснення правосуддя і забезпечення захисту прав заінтересованих осіб, недопущення їх порушення і відновлення в разі порушення, а також можливості повноцінної реалізації правомочностей адвоката, у межах яких задовольняються майнові та немайнові інтереси учасників правовідносин адвокатської діяльності, суспільні та державні інтереси; 4) нематеріалізовані і матеріалізовані блага, до яких належать якісна професійна правнича допомога; майнові і немайнові інтереси адвоката й клієнта тощо.

У **другому розділі**, дисертант визначив сукупність кримінально-правових норм, що передбачають відповідальність за посягання на адвокатську діяльність, проаналізував об'єктивні та суб'єктивні ознаки кримінальних правопорушень, що посягають на адвокатську діяльність та дослідив кваліфікуючі ознаки кримінальних правопорушень, що посягають на адвокатську діяльність.

Звертаючи увагу на зроблені у даному розділі наукові доробки, виділимо авторську пропозицію про необхідність використання в кримінально-правових нормах термінологічного звороту «близькі родичі та члени сім'ї», тим самим буде забезпечено єдине для кримінального та кримінально-процесуального закону тлумачення правових положень.

Також підтримаємо аргументовану позицію щодо недоречності передбачення кваліфікуючої ознаки «за попередньою змовою групою осіб» у ч. 2 ст. 400-1 КК й доцільності додавання її у ст.ст. 398, 399, 400 КК.

У **третьому розділі** обґрунтована доцільність криміналізації відповідальності за порушення адвокатської таємниці, наданий аналіз законопроектних пропозицій щодо вдосконалення кримінального законодавства, що забезпечує охорону адвокатської діяльності, та представлені пропозиції щодо вдосконалення теоретичних кримінально-правових

положень, законодавчих приписів та практики застосування діючих кримінально-правових норм.

Не заперечуючи щодо інших наявних у цьому розділі пропозицій приєднаємось до авторської аргументації про необхідність і доцільність доповнення кримінального закону ст. 397-1 «Порушення адвокатської таємниці», в якій слід передбачити конкретні різновиди суспільно небезпечних посягань, які порушують адвокатську таємницю.

Таким чином, у цілому слід відзначити цілісність і завершеність дисертації М.Г. Коротюка, зміст якої характеризується послідовністю викладення матеріалів та авторських висновків і пропозицій.

Дані про відсутність текстових запозичень та порушення академічної доброчесності. При детальному розгляді дисертації М.Г. Коротюка та опублікованих ним праць фактів порушення академічної доброчесності, текстових запозичень без посилання на джерела не виявлено.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації.

1. З огляду на об'єкт, предмет та завдання дисертаційного дослідження слід, як на нашу думку, звернути увагу на окремі питання структурної побудови цієї роботи. Так, автор, сформулював назву третього розділу своєї праці як «Вдосконалення кримінально-правової охорони адвокатської діяльності: теорія, практика, підстави та перспективи», тим самим виокремив із всього предмета розвідки питання, які стосуються виключно процесу вдосконалення кримінально-правових механізмів охорони адвокатської діяльності, тобто їх покращення, модифікацію тощо. Безумовно до таких питань відноситься розгляд зумовленості криміналізації порушення адвокатської таємниці, а також законопроектна практика (підрозділи 3.2 та 3.3). Однак, розділ 3.1, виходячи із його назви та фактичного змісту, акумулює в собі проблематику розмежування суміжних складів кримінальних правопорушень, які посягають на адвокатську діяльність, розмежування кримінальних правопорушень та адміністративних правопорушень, що здійснюються у сфері адвокатської діяльності (с.151-163). Виходячи із сталого розуміння правовою доктриною

розмежування складів кримінальних правопорушень у якості складової процесу кваліфікації кримінальних правопорушень, тобто послідовному проведенні відмінностей складів на підставі встановлення притаманних ним суттєвих індивідуальних ознак, а також розумінні кримінально-правової характеристики складу кримінального правопорушення, як опису або визначення його характерних особливостей і ознак, можна стверджувати про доцільність розміщення підрозділу 3.1 у другому розділі праці. При цьому, бажано назву розділу 3 відкоригувати з огляду на наскрізну наявність в більшості підрозділах праці різноманітних пропозицій по вдосконаленню кримінально-правових механізмів охорони адвокатської практики (с.30, 89, 115, 136, 138).

2. Автором запропоновано вдосконалення ст.397 КК (с.163-164, 186, 212 213), шляхом нового формування об'єктивних ознак цього складу кримінального правопорушення. При цьому, за авторською думкою, у примітці до цієї оновленої норми необхідно надати пояснення окремим термінам, зокрема, приводиться визначення поняття «Перешкоджання адвокатській діяльності» під яким пропонується розуміти *незаконну відмову* адвоката в наданні доступу до інформації, документів, на ознайомлення з якими адвокат має право, недопущення адвоката до місця проведення слідчої, розшукової чи процесуальної дії, до участі в якій адвокат має право, систематичну (три і більше разів) *неправомірну відмову* адвоката в наданні інформації, несвоєчасне або неповне надання інформації, надання недостовірної інформації, у відповідь на адвокатський запит, а так само будь-яке інше створення перешкод у здійсненні адвокатської діяльності.

Ця пропозиція вбачається занадто дискусійною, та такою, що може обумовити складності правозастосування даної норми у разі такої модернізації у зв'язку з наступним. По-перше, автор не пояснив чому відмову у доступі до інформації він характеризує як *незаконну*, а систематичну відмову у наданні інформації як *неправомірну*. Скоріше дисертант, вирішуючи завдання про пошук критеріїв розмежування кримінальної та адміністративної

відповідальності, брав орієнтир на положення статті 212-3 КУпАП, у якій якраз і використане поняття «неправомірна відмова». Однак, на нашу думку, тут вбачається наявність порушення такого принципу криміналізації, як єдності термінології, бо кримінальний закон вже застосовує поняття «незаконна відмова у доступі до інформації» (ст.171 КК), а також термін «неправомірний», який зустрічається у контексті характеристики вигоди, діяльності по випуску грошей та шляху ознайомлення із інформацією. По-друге, неправомірна відмова адвокату в наданні інформації пов'язується автором із відповіддю на адвокатський запит. Як звісно ця процедура регламентована конкретним законодавчим приписом, а саме ст.24 ЗУ «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». Частина третя цієї норми безпосередньо вказує на таку відмову, як на підставу юридичної відповідальності. Відповідно коректним є застосування терміну «незаконний» до відмови у наданні інформації на адвокатський запит ніж «неправомірний». Останній за своїм змістом, за нашою думкою, значно ширший за рахунок охоплення і інших джерел права, окрім законодавчого акту.

З цього походить, необхідність більш розширеного обґрунтування автором власної позиції відносно зазначених питань.

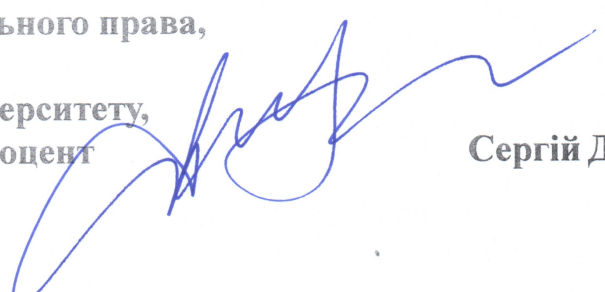
3. Пропозиція дисертанта ввести кримінальну відповідальність за таку форму перешкоджання адвокатській діяльності як систематичну (три і більше разів) неправомірну відмову адвокату в наданні інформації, а також несвоєчасне або неповне надання інформації у відповідь на адвокатський запит, на нашу думку, не враховує основи кримінально-правової політики, а саме її принципи економії кримінально-правової репресії та невідворотності кримінальної відповідальності. У поданому автором варіанті злочині дії (неправомірна відмова, несвоєчасне або неповне надання) характеризуються занадто широким спектром ступеня суспільної небезпечності, що приведе до невиправдано великої кількості репресованих осіб, гарантованим наслідком цього стане підрив значущості кримінальної заборони і т.ін. Наявність лише одного критерія (систематичності) і відносно одного із видів протиправної поведінки (неправомірна відмова) не дає можливість конкретизувати нижчу

межу ступеня суспільно небезпеки, за якою слід стверджувати про малозначність таких діянь. Таким чином, з наведеного випливає важливість додаткового обґрунтування зроблених дисертантом пропозицій вдосконалення кримінального законодавства.

Висновок. Рецензована дисертація **Коротюка Михайла Геннадійовича на тему: «Кримінально-правова охорона адвокатської діяльності в Україні»**, на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право» за своєю актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю та достовірністю, науковою і практичною значущістю отриманих результатів, повнотою їх викладення в опублікованих дисертантом наукових працях відповідає вимогам, які встановлені постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» від 12.01.2022 № 44, наказу Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» від 12.01.2017 № 40, і є завершеною науковою працею.

На підставі вищезазначеного, вважаю що автор цієї дисертації – **Коротюк Михайло Геннадійович** – на основі її публічного захисту заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – «Право».

Рецензент:
професор кафедри кримінального права,
процесу та криміналістики
Класичного приватного університету,
кандидат юридичних наук, доцент

Сергій Дьоменко